

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Moralo Le Tereka Ya Ho Iphumana (ATP)

Puo ya Lapeng: Sesotho

Kereiti 3 Kotara 4

Dikahare

Selelekela	1
Dipeelo tsa ho iphumana tsa Moralo wa Thuto wa Selemo	2
Tsebo ya Puo ya Lapeng	2
Dikahare tsa Puo ya Lapeng	2
Medumo le Ho bala ka tataiso ya sehlopha	2
Ho theha tlwaelo ya ho ithuta puo	5
Tlwaelo e sisintsweng ya beke bakeng sa puo ya lapeng ya motheo o tlase wa thuto	6
Mosebetsi e sisintsweng bakeng sa motheo o tlase wa thuto (FP) (o tobaneng le dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo).	7
Medumo le ho bala ka tataiso ya sehlopha	15
Lenaneo la medumo: Puo ya Lapeng Sesotho	16
Moralo wa mosebetsi wa Moralo le Tereka	19
Mookotaba 1	20
Mookotaba 2	22
Mookotaba 3	24
Mookotaba 4	26
Mookotaba 5: Poeletso	28
Lenaneo la tekanyetso	30
Lenane la tlhopiso: Mohato o tlase Puo ya Lapeng	30
Tekanyetso ya ho ithuta	31
Ho sebedisa diruburiki	31
Phetolo	32
Re tshepa o fumane tataiso ena ya tekanyetso e le molemo	32
Tekanyetso ya thuto: Karete ya dintlha	33
Kereiti 3 Kotara 4: Mohlala wa Tekanyetso ya semmuso	34

Selelekela

Matitjhere a mohato o tlase a ratehang,

Sewa se seholo sa COVID 19 se re siile le phephetso e kgolo thutong. Ha re kgutlela ho 'sekolo se tlwaelehileng', bohle re lokela ho sebetsa ka matla le ka bohlale ho etsa bonnete hore mokgwa wa tshebetso wa rona o a iphumana. Sena ke se bohlokwa haholo mohatong o tlase wa thuto, moo bana ba ithutang tsebo ya ho bala le ho ngola. Afrika Borwa e hloka hore o etse ka matla ohle a hao o matlafatse baithuti ba hao ka tsebo ena, ele hore ha ba ithute feela ho bala, feela qetellong ba eba le bokgoni ba ho 'balla ho ithuta'. Tokomane ena e bopetswe ho o thusa ho fihlella sena. Ka ho sebetsa ka moralo ona, re na le tshepo hore o tla kgona ho tobana le tahlehelo ya nako ya thuto le ho ruta, mme o behe baithuti ba hao boemong boo ba tshwanetseng ho ba ho bona. Re lebohela boinehelo, boikitlaetso mmoho le ho sebetsa ka thata ho hlokahalang ho tswa ho wena. O aha setjhaba sa rona ele ka nnete.

Re o lakaletsa mahlohonolo kotareng ena e tlang,

Sehlopha sa ho Iphumana le ho Tereka sa Moralo wa Thuto wa Selelemo sa Lefapha la Thuto ya Motheo/NECT

Dipeelo tsa ho iphumana tsa Moralo wa Thuto wa Selemo

- Dibeke di 10 Kotareng ya 4 ya ho iphumana ya Lefapha la Thuto ya Motheo
- Dibeke tsena tse 10 di arotswe ka potoloho tse 5 tsa thuto.
- Potolohong ya beke tse ding le tse ding tse pedi, dikarolo tsohle tsa thuto ya puo di lokelwa ho akaretswa ka tsela e latelang, o sebedisa nako e nyane:

BONYANE BA CAPS TEKANYETSO YA NAKO	KEREITI 1	KEREITI 2	KEREITI3
Ho mamela le ho bua	Metsotso e 45	Metsotso e 45	Metsotso e 45
Ho Bala le Medumo	Dihora tse 4 metsotso e 30	Dihora tse 4 metsotso e 30	Dihora tse 4 metsotso e 30
Mongolo	Hora e 1	Metsotso e 45	Metsotso e 45
Ho ngola	Metsotso e 45	Hora e 1	Hora e 1
KAKARETSO	DIHORA TSE 7	DIHORA TSE 7	DIHORA TSE 7

Tsebo ya Puo ya Lapeng

- Boiphumano ba Moralo wa Thuto wa Selemo (ATP) ya puo ya lapeng e hlophisitswe ho bontsha matitjhore hore ke tsebo efe eo ba tshwanetseng ho aha ho yona bakeng sa karolo e nngwe le enngwe ya thuto.
- Ho bohlokwa ho eellwa hore dibeke tse ding le tse ding tse pedi, tsebo e boptjwang e a tshwana karolong le karolong, e le hore ho be le pheta-pheto e ngata bakeng sa ho aha le ho matlafatsa tsebo.

Dikahare tsa Puo ya Lapeng

- Potoloho ya beke tse ding le tse ding tse pedi, matitjhore a lokela ho kgetha mookotaba.
- Mookotaba ona o hlalosa dikahare tsa potoloho eo.
- Mohlala, ha titjhore a kgetha mookotaba **'Bohle re ya sekolong'**, dikahare tsohle di lokela ho ikamahanya le mookotaba ona, di kenyelletsa le:
- Tlotlontswe e rutwang, mohlala: **bala; kgokahanya; bapisa; ithuta; China; kereiti ya boraro, jj.**
- **Diraeme kapa dipina** tse rutwang. **Ke rata ho bala le ho ngola**
- Pale e balwang ka nako ya **Ho bala ka kopanelo**, mohlala: Pale ya sehlooho sa: **Kereiti ya boraro Afrika Borwa le China**
- **Mosebetsi wa Ho Ngola** oo baithuti ba tshwanetseng ho o phetha, mohlala: **Ngola diratswana tse pedi ka seo baithuti ba se etsang Afrika Borwa le China.**

Medumo le Ho bala ka tataiso ya sehlopha

- Ho bala ka tataiso ya sehlopha le medumo, ke tsona feela tseo dikahare tsa tsona di sa amaneng le mookotaba.
- Bakeng sa ho ithuta ho bala, baithuti ba lokela ho rutwa medumo ya puo ka mokgwa wa tatellano, le mokgwa wa ho arola le ho kopanya medumo ena.
- Ebe, ba ikwetlisa ho bala mantswe le dipale ba sebedisa tsebo ya bona ho qapodisa mantswe.

Ha re lekoleng hore ke bokgoni le dikahare dife tse thathamisitsweng Moralong wa Thuto wa Selemo (ATP) bakeng sa Kereiti 3 Kotara 4:

KAKARETSO YA BOIPHUMANO YA MORALO WA THUTO WA SELEMO: KEREITI 3 KOTARA 4	
HO MAMELA LE HO BUA	
1	Ho ba le seabo dipuisanong ho bontsha bokgoni ba tsa phedisano, ho amohela le ho hlompha ba bang ha ba bua.
2	Fana ka tharollo ya bothata bo itseng a sebedisa ho nahana ho phahameng.
3	Mamela bakeng sa ho fumana dintlha paleng le ho araba dipotso tse bulehileng (tse batlang maikutlo a motho ka mong)
4	Sebedisa tlotlontswe e ntseng e eketseha ha a bua.
5	Pheta pale e nang le qalo, bohare le qetello
6	Etsa phatlalatso ka molomo, bua ditaba kapa o bua ka boiphihlelo bo ena le kelello ka hlahlamano
7	Pheta pale a sebedisa puo e hlahosang, hammoho le tsebediso ya ditho tsa mmele ho hlahosa.
8	Sebedisa puo ho etsa a sebedisa boleng ba lentswe le sehalo ka ho fapana.
9	Fana ka maikutlo le mohopolo e meng mabapi le tema le ho fana ka mabaka.
10	Sebedisa mareo a kang moetsi, leetsi, moetsuwa, potso, tlaleho, taelo, mahlalosoongwe/sinonimi, malatodi/antonimi, letshwao le makalo ha a qoqa ditema.
11	Utlwisa le ho sebedisa puo e tshwanetseng ya dithuto tse fapaneng
12	Eba le seabo dipuisanong, a botsa ebile a araba dipotso.
13	Etsa puisano ya ho botsa dipotso le batho bakeng sa sepheo se itseng jwaloka ho fumana ka mosebetsi wa motho a itseng.
14	Mamela pale le ho fumana sesosa le ditlamorao paleng

MEDUMO	
<i>Tlhokomediso ho titjhere:</i>	
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Etsa bonnete hore o bopa le ho qhaqholla mantswa</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Ka ho utlwa (tlhokomediso ya medumo/phonemic awareness)</i> • <i>Ka ho utlwa le ho bona (medumo/phonics)</i> 	
1	Elellwa medumo e tswakilweng ya didumammoho e hlahellang qalong le qetellong ya mantswa ka kakaretso (mohl: ngakeng , nyatsang , hlophehang)
2	Elellwa le ho sebedisa dipaterone ts mopeleto (mohl: hlaka, haka, kgaka, baka, ema, oma, ama, noka, loka, roka)
3	Elellwa le ho sebedisa ditlhaku tse nne tsa didumammoho tse ikemetseng ha di hlahella mantsweng (mohl: mpshe , ho Mpshe ke nonyana e lebelo haholo, ntjhapa ho Mme o ntjhapa ka phafa)
4	Elellwa medumo e tswakilweng e hlahellang ka hara didumammoho tse hlahellang ka hara mantswa (mohl: Mokgahlelo, sehweshwe , motsheare , monyako, motsamao)
5	Sebedisa mantswa a qapodisweng le ho peletwa ka ho tshwana empa moelelo o fapane (mohl: nama , Ke rata nama ya kgomo, Ke nama maoto)
6	Peleta mantswa ka nepo ba sebedisa tsebo ya medumo.
7	Sebedisa tsebo ya medumo ya ditlhaku ho bopa le ho qhaqholla mantswa.
8	Bopa mantswa ka bokgoni ba medumo e rutilweng selemong sena.
9	Peleta mantswa ka nepo a sebedisa tsebo ya medumo ditekanetsong tseo e seng tsa semmuso, pitsetsong, le mosebetsing yohle e ngolwang.

MONGOLO

- 1 Kopitsa tema e ngotsweng letlapeng, dibukeng tsa ho bala, dikareteng tsa mosebetsi jj., k nepo, ho hlokomelwa popo ya ditlhaku le ho siya dibka.
- 2 Sebedisa mongolo o kopaneng bakeng sa mesebetsi yohle e ngolwang.
- 3 Itlwaetsa ho ngola ka pene ha a ngola.
- 4 Ngola ka makgethe le ka ho hlaka le ka boitshepo le ka lebelo ka mongolo o kopaneng.
- 5 Mofuta wa mongolo o tla laolwa ke molao wa sekolo wa mongolo kapa wa Profense

HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA

Tlhokomediso ho titjhere:

- *Dudisa bana ka dihlopha tsa bokgoni bo tshwanang ba ho bala.*
- *Kgetha diratswana/dibuka ka boemo ba tsebo ya ho bala ya sehlopha ka seng*
- *Mamela setho sa sehlopha ka seng ha se bala ka bo mong mme o fane ka tataiso ha ba bala.*

- 1 Bala a kgutsitse le ho balla hodimo ho tswa bukeng ya hae ka nako ya ho bala ka sehlopha
- 2 Sebedisa medumo, mantswa a hlahang kgafetsa, bokgoni ba ho peleta le ho qapodisa ho hlopholla maemo le sebopeho ha a bala.
- 3 Sebedisa moelelo wa taba le tsebo ya ho hlahloba bakeng sa kutlwisiso.
- 4 Bala ka bokgeleke le ka lebelo bo eketsehang le ka maikutlo.
- 5 Itekola ha a bala, boemong ba ho elellwa mantswa le kutlwisiso.
- 6 Sebedisa mekgwa e fapaneng ho itshwaya diphoso ha a bala: bala hape, a bale ho tswela pele, ho kgefutsa le ho ikwetlisetsa lentswe pele a le balla hodimo
- 7 Bapala papadi ya mantswa e tswang ho baleng le tsebong ya tlotlontswa le ya tsebo ya hae

HO BALA KA BOIKEMELO

- 1 Balla hodimo a balla motswalle.
- 2 Bala ditema tse boemong bo rarahaneng bakeng sa boithabiso kapa tlhahisoleseding: makasine, dikhomiki, dibuka tse bonolo tsa ditaba tseo e seng tsa nnete le tsa nnete tsa meetlo e fapaneng, dibuka tse badilweng ka nako ya ho bala ka kopanelo.
- 3 O bala mongolo wa hae le wa ba bang

HO BALA KA KOPANELO

- 1 Bala ditema tse hodisitsweng jwalo ka ditaba tseo e seng tsa nnete le tsa nnete, diatikele tsa koranta, dipuisano le ditema tsa khomputara e le baithuti bohle hammoho le titjhere (ho bala ka kopanelo)
- 2 Araba lethathama la dipotso tse batlang monahano o phahameng tse itshetlehileng hodima tema e badilweng.
- 3 Bala ditema tse ngotsweng e le baithuti bohle hammoho le titjhere (ho bala ka kopanelo) ba buisana ka baphetwa, qaka e paleng, poloto le makgabane temeng.
- 4 Hlalosa tlhahisoleseding ho tswa ditemeng tsa kerafo jwalo ka dipapatso, ditshwantsho, dikerafo le ditjhate
- 5 Sebedisa ditemoso tse bonwang ho bala ditema tsa dikerafo a qala le ho hlopholla tem bakeng sa maikutlo le dikakanyo, mohl., Papatso ena e lokiseditswe ho hohela bo mang? Hobaneng o nahana jwalo?
- 6 Hlwaya le ho sekaseka mohopolo wa sehlooho, mophetwa wa sehlooho le morero wa pale
- 7 Sekaseka qaka paleng, morero le makgabane a seratswaneng
- 8 Sebedisa bukantswe/ dikshinari ho fumana tlotlontswa e ntjha le moelelo wa mantswa

HO NGOLA

Tlhokomediso ho titjhere:

- Sebedisa mesebetsi ya ho ngola ka kopanelo ho bontsha mehato ya ho ngola (mekgwaritso, ho ngola le ho phatlalatsa) Fana ka sebopeloh (foreimi) sa ho ngola ho thusa baithuti ho ngola dipale tsa bona.

- 1 Sebedisa mawa a pele ba tseba ho ngola ho bokella tlhahisoleseding le ho etsa moralo ho ngola ho buisana le metswalle, ho etsa mmapa wa monahano, foreimi ya monahano
- 2 Ngola kgetho ya ditema tse kgutshwane bakeng sa dipheo tse fapaneng jwalo ka ho pheta moqoqo, dipuisano.
- 3 Ngola ka boiphihlelo ba hae ka dipopeho tse fapaneng jwalo ka atikele e kgutshwane ya koranta.
- 4 Etsa mekgwaritso, ngola, lokisa diphoso le ho phatlalatsa pale ya hae bonyanne diratswana tse pedi (bonyane dipolelo tse 12).
- 5 Sebedisa dibopeho tsa tlhahisoleseding ha a ngola jwalo ka diteko (eksperimente), diresepe
- 6 Hlahlamanya tlhahisoleseding ka ho e beha ka dihlooho
- 7 Sebedisa makopanyi ho etsa dipolelo tse telele.
- 8 Sebedisa tsebo ya medumo le melawana ya mopeleto ho ngola mantswe a thata
- 9 Boka polokelo ya mantswe le bukantswe/dikshenare ya hae.
- 10 Buisana ka mongolo wa hae le ba bang ho fumana le ho fana ka tlaleho.
- 11 Iketsetsa dibuka le ho phehisa pokellong ya dibuka tsa phaposi.
- 12 **hlwaya a be a sebedise puo ka nepo, ho kenyeletsa le:**
 - a Matshwao a puo: kgutlo, feelwane, letshwao la potso, letshwao la makalo, ditlhaku tse kgolo, masupi, maemedi, le diabulwa-diakwalwa/maqotsi
 - b Mabitso
 - c Maetsi
 - d Lekgathe lejwale
 - e Mahlalosi
 - f Makgethi
 - g Maemedi
 - h Makopanyi jwalo ka 'le' le 'empa'
 - i Lekgathe lefetile letswelli
 - j Lekgathe letlang letswelli

Ho theha tlwaelo ya ho ithuta puo

- E meng ya mekgwa ya ho etsa bonnete ba hore o sebedisa nako e lekanyeditsweng ka nepo ho akaretsa tsebo yohle e Moralong wa Thuto ya Selelemo (ATP), ke ho theha tlwaelo ya ho ithuta puo.
- Tlwaelo e sisintsweng ya beke le beke, e ka sebediswang potolohong ya beke tse pedi e ya latela.
 - Tlwaelo ena e sebedisa **BONYANE BA NAKO** bakeng sa puo ya lapeng (dihora tse 7).
 - Tlwaelo ena e hlophisitswe ho sebetsa dikereiting tsohle

Tlwaelo e sisintsweng ya beke bakeng sa puo ya lapeng ya motheo o tlase wa thuto

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	NAKO: KAKARETSO	NAKO: HO BUA LE HO MAMELA	NAKO: HO BALA LE MEDUMO	NAKO: MONGOLO	NAKO: HO NGOLA
Mantaha	HO BUA LE HO MAMELA	Mesebetsi ya molomo	Metsotso e 15	Metsotso e 15			
	MONGOLO	Tekanyetso e seng ya semmuso	Metsotso e 15			Metsotso e 15	
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
Labobedi	HO NGOLA	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 30				Metsotso e 30
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo le mantswe a matjha	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
Laboraro	MONGOLO	Ruta tlhaku le mantswe a matjha	Metsotso e 15			Metsotso e 15	
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
Labone	HO BUA LE HO MAMELA	Mesebetsi ya molomo	Metsotso e 15	Metsotso e 15			
	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo le mantswe a matjha	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	MONGOLO	Ruta tlhaku le mantswe a matjha	Metsotso e 15			Metsotso e 15	
Labohlano	HO NGOLA	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 30				Metsotso e 30
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
	HO BALA LE MEDUMO	Kwetliso ya medumo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
Labohlangano	HO BALA LE MEDUMO	Tshebetso le ho ngola ka kopanelo	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 15		Metsotso e 15		
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha	Metsotso e 30		Metsotso e 30		
			Dihora tse 7	Metsotso e 45	Dihora tse 4 le metsotso e 30	Metsotso e 5	Hora e 1

Na o a bona hore nako e lekantsweng ya karolo e nngwe le nngwe e nepahetse?

Mesebetsi e sisintsweng bakeng sa motheo o tlase wa thuto (FP) (o tobaneng le dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo).

- Ka lebaka la hore bongata ba bokgoni bo tshwanang bo lokela ho ntlafatswa, e kaba mohopolo o motle ho etsa mesebetsi e tshwanang kapa ho e pheta beke le beke.
 - Hona ho etsa bonnete ba hore o akaretsa tsebo kapa bokgoni bohle bo hlokwang Moralong wa Thuto wa Selemo.
 - Ho etsa hape le hore ho ruta le ho ithuta ho hlophehe hantle, hobane hang ha baithuti mmoho le wena le tlwaetse mesebetsi, nako e ka senywang ditlhalosong e a bolokeha.
- Moralo o latelang o sisinya mesebetsi e ka etswang kgafetsa beke le beke ho fihlella dipeelo tsa Moralo wa Thuto wa Selemo.
- Moo tsebo kapa dikateng di lokelang ho akaretswa (ho ya ka Moralo wa Thuto wa Selemo) tsena le tsona di lokela ho kenyeletswa.
- Hlokomela: Matitjhere a lokela ho sebedisa mesebetsi ya buka ya mosebetsi ya DBE ha ho hlokahala.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Mantaha	HO MAMELA LE HO BUA	Mesebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> • Tsebisa mookotaba • Ruta mantswe a 3 a tlotlontswe • Ruta pina kapa raeme • Baithuti ba eketsa mantswe dikshinaring
	MONGOLO	Tekanyetso eo e seng ya semmuso	<ul style="list-style-type: none"> • Fana ka tekanyetso eo e seng ya semmuso ho bona hore baithuti ba hopola mantswe le medumo e rutilweng nako e fetileng • Kopa baithuti ho ngola mantswe a 10 ho tswa thutong ya medumo le mantswe a bonwang • Hlahloba hape mongolo – mongolo o kopantsweng, popo ya ditlhaku, tlhaku tse kgolo, sebaka
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo MOSEBETSI PELE HO PADISO	<ul style="list-style-type: none"> • Mosebetsi pele ho padiso • Bontsha baithuti ditshwantsho ho tswa paleng • Ba botse ho etsahalang • Ba kope ba nohe se etsahalang

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Mantaha	HO NGOLA (Potoloho ya beke 1)	Tshebetso le ho ngola ho kopaneng: HO RALA	<ul style="list-style-type: none"> • Bolella baithuti sehlooho • Bolella baithuti mosebetsi wa ho ngola oo o o kgethileng, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Poeletso b Puisano c Atikile ya koranta d Risepee e Etsa diteko f Lesedi le hlahlamantsweng ka tlasa sehlooho g Pale ya hae ya diratswana tse 2 (dipolelo tse 12) h Pale ho phehisa bukeng ya phaposi • Ruta baithuti sebopeho sa mefuta ya mengolo e metjha pele ba e sebedisa • Bontsha baithuti mokgwa wa RALA mongolo wa bona ba sebedisa maano a pele-o-ngola a fapaneng, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Bua le molekane b Bopa mmapa wa kelello c Sebedisa foriemi ya ho rala • Bolella baithuti ho phethela meralo ya bona (ba se kopisane)
	HO NGOLA (Potoloho ya Beke 2)	Ho ngola le tshebetso ya ho ngola ka kopanelo: HO LOKISA	<ul style="list-style-type: none"> • Ngola moralo wa hao tlapangolong • Ngola lenane la tlhopiso tlapangolong • Ruta baithuti ho sebedisa dikarolwana tse latelang tsa puo mme o di kenyeletse ditokisong: <ul style="list-style-type: none"> a Tlotlontswe e eketsehang b Mefuta e fapaneng ya dipolelo c Matshwao a puo a nepahetseng, tlhaku tse kgolo, dikgutlo. d Makopanyi ho bopa dipolelo tsa mantswa mararane • Bontsha baithuti hore ba LOKISE jwang seo ba se ngotseng ba sebedisa lenane la tlhopiso (ho ngola ka kopanelo) • Bolella baithuti ho bala le ho lokisa seo ba se ngotseng kapa ba lokise seo molekane wa bona a se ngotsengmme ba fane ka tlaleho
	HO BALALE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> • Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho boikemelo) • Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa • Bitsa sehlopha se senyane ho sebetsa le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) • Boeletsa medumo le mantswa a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha • Efa sehlopha tema boemong ba bona • Mamela moithuti ka mong ha a bala.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labobedi	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo o motjha le mantswa	<ul style="list-style-type: none"> • Sebedisa lenaneo la medumo ka mokgwa wa puo ya hao • Ruta baithuti ho bala modumo o motjha • Ba rute ho bala mantswa a sebedisang modumo o motjha le medumo e rutilweng (mantswa a qhaqhohlang) • Ba bontshe hore ba qhaqhohle le ho bopa mantswa jwang • Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mesebetsi ya DBE
	MONGOLO	Ruta tlhaku e ntjha le mantswa	<ul style="list-style-type: none"> • Ke mohopolo o motle ho tsamaisa mongolo le medumo • Ruta baithuti hore ba ngole jwang tlhaku kapa modumo oo ba ithutileng (Kereiti 2&3 – mongolo o kopaneng) • Ruta baithuti hore ba ngole mantswa le dipolelo jwang ba sebedisa modumo • Lokisa tshwaro ya baithuti ya pensele, boemo, popo ya tlhaku, sebaka le boholo • Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mesebetsi ya DBE
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo PADISO YA PELE	<ul style="list-style-type: none"> • Padiso ya pele • Balla baithuti pale ka bokgeleke le ka maikutlo. • Emisa o hlalose moo ho hlokalang. • Supa o be o hlalose dikarolwana tsa puo, tse kenyeletsang: <ul style="list-style-type: none"> a Matshwao a puo b Makopanyi ho bopa dipolelo tsa mantswa mararane c Matshwao a nepahentseng a puo • Kamora ho bala, botsa dipotso tse latelang. <ul style="list-style-type: none"> a Hlwaya le ho sekaseka mohopolo wa sehlooho, baphetwa ba sehlooho, morero le 'qaka' b Mohopolo (o ratile / o nahana eng ka / jj) mmoho le mabaka a mohopolo, e le hore: Hobaneng? c Hlwaya sesosa le ditlamorao d Sebedisa lesedi ho bala diratswana le ho hlopholla diratswana bakeng sa kakanyo le boitshwaro e Sekaseka qaka paleng, morero mmoho le melemo seratswaneng

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labobedi	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho boikemelo) Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa Bitsa sehlopha se senyane ho sebetsa le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) Boeletsa medumo le mantswa a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha Efa sehlopha tema e boemong ba bona Mamela baithuti ka bong ha bala ka boikemelo.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Laboraro	HO MAMELA LE HO BUA	Mosebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> Ruta mantswa a 3 a tlotlontswa ya mookotaba. Bina pina kapa raeme/thothokiso Etsa mosebetsi o mong, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Sisinya tharollo ya bothata seratswaneng b Sekaseka tharollo ya qaka a sebedisa tsebo e hodimo ya ho nahana c Pheta pale e nang le qalo, bohare le qetello d Etsa phatlalatso ya ditaba kapa o bua ka boiphilelo ka keello ebile le ka hlahlamanano e Pheta pale a sebedisa puo e hlahosang, boitsisinyo bo fapafapaneng, bontsha maikutlo ka sefahleho f Etsa metlae le dilotho a sebedisa puo ka monahano Ditaba – Kopa baithuti ba 2 ho aba ditaba <ul style="list-style-type: none"> a Pheta pale ya boiqapelo e seng ya nnete – Kopa baithuti bohle ho iqapela pale ka tema e itseng mme ba phetele molekane Baithuti ba eketsa mantswa dikshinareng
	HO BALA LE MEDUMO	Ruta modumo o motjha le mantswa	<ul style="list-style-type: none"> Sebetsa lenaneo la medumo ka mokgwa wa puo ya hao. Ruta baithuti ho bala modumo o motjha Ba rute ho bala mantswa a sebedisang modumo o motjha le medumo e rutilweng (mantswa a qapodisehang) Ba bontshe hore ba qapodise le ho bopa mantswa jwang Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Laboraro	MONGOLO	Ruta tlhaku e ntjha le mantswa	<ul style="list-style-type: none"> Ke mohopolo o motle ho tsamaisa mongolo le medumo Ruta baithuti hore ba ngole jwang tlhaku kapa modumo oo ba ithutileng (Kereiti 2&3 – mongolo o kopaneng) Ruta baithuti hore ba ngole mantswa le dipolelo jwang ba sebedisa modumo Lokisa tshwaro ya baithuti ya pensele, boemo, popo ya tlhaku, sebaka le boholo Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mesebetsi ya DBE
	HO NGOLA (Potoloho ya Beke 1)	Ho ngola le tshebetso ya ho ngola ka kopanelo HO RALA	<ul style="list-style-type: none"> Hopotsa baithuti ka mesebetsi wa ho ngola Ngola moralo wa hao tlapangolong Ngola foreimi ya ho ngola tlapangolong Bontsha baithuti hore ba RALE jwang mongolo wa bona Bolella baithuti hore ba sebedise moralo wa bona mmoho le foreimi ya mesebetsi ho ngola meralo ya bona
	HO NGOLA (Potoloho ya Beke)	Ho ngola le tshebetso ya ho ngola ka kopanelo HO HLAHISA LE HO PHATLALATSA	<ul style="list-style-type: none"> Hopotsa baithuti ka mesebetsi wa ho ngola Pheta hape ditokiso Bontsha baithuti hore ba PHATLALATSE jwang mongolo wa bona ka ho ngola ka makgethe o sa etse diphoso, mme o be o kenye le setshwantsho Bolella baithuti ho phatlalatsa mesebetsi ya bona Bolella baithuti ho arolelana mengolo ya bona le metswalle – ba ballane
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> Efa phaposi mesebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho bo mong) Bala ho tswa ho buka ya mesebetsi ya DBE kapa dibalwa Bitsa sehlopha se senyane ho sebetse le wena (ba nang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) Boeletsa medumo le mantswa a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha. Efa sehlopha tema e boemong ba bona Mamela moithuti ka mong ha a bala ka boikemelo.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labone	HO BALA LE MEDUMO	Boikwetliso ba medumo	<ul style="list-style-type: none"> • Boeletsa medumo e mmedi e rutilweng ka Labobedi le Laboraro • Etsa mosebetsi wa medumo mmoho le phaposi, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Kopanya medumo mmoho ho bopa lentswe b Arola mantswe ka medumo c Arola mantswe ka dinoko d Arola mantswe ka qaleho le ka meretheto. Hlophisa mantswe ka sehlopha sa mantswe a lelapa e Etsa mesebetsi e loketseng ya buka ya mosebetsi ya DBE
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo PADISO YA BOBEDI	<ul style="list-style-type: none"> • Padiso ya bobedi • Balla baithuti pale ka bokgeleke le ka maikutlo. • Kamora ho bala, botsa dipotso tse kenyeletsang: <ul style="list-style-type: none"> a Tatelano (ho etsahetseng pele, hwa latela, qetellong) b Mohopolo(o ratile / o nahana eng ka / jj) le mabaka a mohopolo kapa netefatso ya karabo c Boemo bo hodimo (o nahana hobaneng ha o ne o ___ o ne o tla etsa / na ebe o ikamahanya le... / jj.) (ho keyeletsa le sesosa le ditlamorao) • Sebedisa lesedi ho bala diratswana le ho hlopholla diratswana bakeng sa kakanyo le boitshwaro • Sekaseka qaka paleng, morero mmoho le melemo seratswaneng • Kopa baithuti ho ipopela dipotso tsa bona ka tema, mme ba botse molekane
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> • Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho bo mong) • Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa • Bitsa sehlopha se senyane ho sebetsa le wena (ba enang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) • Boeletsa medumo le mantswe a bonwang mmoho le sehlopha. • Efa sehlopha tema e boemong ba bona. • Mamela moithuti ha bala ka boikemelo.

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labohlano	HO MAMELA LE HO BUA	Mesebetsi ya molomo	<ul style="list-style-type: none"> • Ruta mantswa a 3 a tlotlontswa ya mookotaba. • Bina pina kapa o etse raeme/thothokiso • Etsa mosebetsi o mong wa molomo <ul style="list-style-type: none"> a Beha baithuti ka dihlopha ho buisana ka seratswana, sebedisa foreimi (ke ratile... / ha ke a rata... / ke nahana seratswana sena se ngolletswe ho ...) b Pheta pale ka boiqapelo – Kopa baithuti ho sebetsa ka dihlopha mme ba kopanye tema ya pale. c Sekaseka tharollo ya qaka a sebedisa tsebo e hodimo ya ho nahana d Pheta pale e nang le qalo, bohare le qetello e Etsa phatlalatso ya ditaba kapa o bua ka boiphihlelo ka kelello ebile le ka hlahlamano f Pheta pale a sebedisa puo e hlahosang, boitsisinyo bo fapafapaneng, bontsha maikutlo ka sefahleho g Etsa metlae le dilotho a sebedisa puo ka monahano • Baithuti ba eketsa mantswa dikshinang
	HO BALA LE MEDUMO	Boikwetliso ba medumo	<ul style="list-style-type: none"> • Boeletsa medumo e mmedi e rutilweng ka Labobedi le Laboraro, mmoho le e meng e rutilweng kotareng ena. • Etsa mosebetsi wa medumo le phaposi <ul style="list-style-type: none"> a Kopanya medumo mmoho ho bopa lentswa b Arola mantswa ka medumo le dinoko. c Bopa mantswa o sebedisa medumo – Fumana lentswa d Ngola polelo ya hao o sebedisa mantswa a modumo e Etsa mosebetsi o loketseng wa buka ya mosebetsi ya DBE
	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka kopanelo MOSEBETSI KAMORA PADISO	<ul style="list-style-type: none"> • Mosebetsi kamora padiso • Etsa mosebetsi ho kopanela le pale boemong bo tebileng, mohlala: <ul style="list-style-type: none"> a Pheta pale le motswalle – motswalle ka mong a qoqe pale ka tatelano e nepahetseng b Akaretsa – moithuti ka mong o phetela motswalle seo pale e neng e ka sona ka dipolelo tse 2-3 c Etsa eka o etsa dipuisano tsa dipotso le mophetwa wa sehlooho ho tswa paleng d Etsa phatlalatso ya molomo ka pale e Pheta pale a sebedisa puo e hlahosang, boitsisinyo bo fapafapaneng, bontsha maikutlo ka sefahleho f Ntsha maikutlo le mohopolo ka seratswana mme o fana mabaka • Eketsa mantswa le ditlhaloso dikishinang

LETSATSI	KAROLO	MOSEBETSI	MESEBETSI E SISINYWANG
Labohlano	HO BALA LE MEDUMO	Ho bala ka tataiso ya sehlopha DIHLOPHA TSE 2 METSOTSO E 15	<ul style="list-style-type: none"> Efa phaposi mosebetsi wa medumo wa ho ngola (ka bobedi kapa ka ho bo mong) Bala ho tswa ho buka ya mosebetsi ya DBE kapa dibalwa Bitsa sehlopha se senyane ho sebetsa le wena (ba enang le bokgoni bo lekanang ba ho bala) Boeletsa medumo le mantswa a hlahang kgafetsa mmoho le sehlopha Efa sehlopha tema e boemong ba bona Mamela moithuti ka monga ha bala ka boikemelo.

Na o hlokometse hore ka hara karolo enngwe le enngwe, ditlwaelo di ya sebediswa? Sheba, ebe o eleletswe hore ditlwaelo di kenyeleditswe:

MESEBETSI YA MOLOMO

Mantaha: Tsebisa mookotaba, ruta tlotlontswe, ruta pina kapa raeme/thotokiso

Laboraro: Ruta tlotlontswe, bina pina kapa raeme, etsa mosebetsi o mong

Labohlano: Ruta tlotlontswe, bina pina kapa raeme, etsa mosebetsi o mong

MEDUMO LE HO NGOLA

Mantaha: Fana ka tekanyetso eo e seng ya semmuso ho sheba bokgoni ba medumo le ho ngola

Labobedi: Ruta modumo o motjha le mantswa; ruta tsela ya ho ngola ditlhaku le mantswa

Laboraro: Ruta modumo o motjha le mantswa; ruta tsela ya ho ngola ditlhaku le mantswa

Labone: Etsa mosebetsi wa ho ikwetlisetsa ho sebedisa medumo e rutilweng

Labohlano: Etsa mosebetsi wa ikwetlisetsa ho sebedisa medumo e rutilweng

HO BALA KA KOPANELO

Mantaha: Pele ho padiso

Labobedi: Padiso ya pele

Labone: Padiso ya bobedi

Labohlano: Kamora padiso

MONGOLO

Beke 1 Mantaha: Ho rala

Beke 1 Laboraro: Ho thala

Beke 2 Mantaha: Ho hlophisa

Beke 2 Laboraro: Ho hlahisa le ho phatlalatsa

Na ebe sena se a utlwahala? Ke diphetoho dife tseo o ka di etsang?

Medumo le ho bala ka tataiso ya sehlopha

Jwaloka titjhere ya mohato o tlase wa thuto, boikarabelo bo bohlokwa ka ho fetisisa ke ho etsa bonnete ba hore baithuti ba tseba ho bala!

Ditataiso tsa motheo tseo o lokelang ho di latela ho ruta medumo ke ho:

- 1 Etsa bonnete hore o phetha lenaneo la medumo, le kenyeletsang medumo yohle ya puo ya hao.**
 - Lenaneo la medumo la NECT la Sesotho le kenyeleditswe ka tlase - lokoloha ho le sebedisa, kapa o sebedise lenaneo le leng le leng le hlwailweng ke profense ya hao, setereke kapa sekolo.
- 2 Sebetsa lenaneo la hao ka mokgwa wa tatelano. Bakeng sa modumo o mong le o mong:**
 - Etsa bonnete hore baithuti ba utlwa modumo, mme ba kgona ho qoholla modumo mantsweng.
 - Ruta baithuti dikamano tsa lentse le modumo – kamoo modumo o shebahalang ka teng.
 - Kwetlisa ho kopanya modumo mmoho le medumo e meng e tsejwang ho bopa mantse. Bala diratswana tse kenyeletsang mantse a sebedisang modumo.
 - Boeletsa medumo yohle e rutilweng kgafetsa.

Ditataiso tsa motheo tseo o lokelang ho di latela ho ruta ho bala ke ho:

- 1** Hlophisa baithuti ka dihlopha tsa bokgoni ba bona ba ho bala.
- 2** Bitsa sehlopha ka seng ho o balla, bonyane hang ka beke.
- 3** Baithuti ba sokolang, leka ho ba mamela habedi kapa hararo ka beke.
- 4** Sebedisa tema e nepahetseng – ka dihlopha tse ding, o ka iphumana o sebetsa tabeng ya ho boeletsa medumo le ho etsa popo ya mantse.
- 5** Ha o sebetsa le sehlopha, mamela moithuti ka mong a bala ka boikemelo.
- 6** Ruta baithuti ho qapodisa mantse ao ba sa a tsebeng kamehla – ha moithuti a fihla lentse le o a sa tsebeng ho le bala, mo thuse ho le qapodisa. O se ke wa le feta kapa wa bitsa moithuti e mong ho bala lentse leo.
- 7** Ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha, beha baithuti ka bobedi ho phetha mesebetsi ya ho bala mmoho, ha o ntse o sebetsa le sehlopha se senyane.

Lenaneo la medumo: Puo ya Lapeng Sesotho

- Ho bohlokwa ho ruta baithuti medumo yohle ya puo ka mokgwa wa tatelano.
- Medumo e rutilweng lenaneong la medumo la Sesotho Puo ya Lapeng la NECT e tlhahlamantsitswe ka tlase – lokoloha ho e sebedisa jwalo ka tataiso.
- Ka lebaka ka sewa se seholo, bana ba bangata ba fetilwe ke thuto e bohlokwa ya medumo.
- Ka kopo fumana hore ke medumo efe eo baithuti ba e tsebang le eo ba sa e tsebang, mme o sebetse lenaneo ka mokgwa wa tatelano, ho tobana le thuto eo baithuti ba sa e tholang.

Ela hloko:

- Pheletsong ya Kereiti 3, baithuti ba lokela ho tseba le ho sebedisa medumo yohle e lenaneng lena.
- **Medumo e ka dibolokong tse putswa** ke e hlwailweng ho tswa ho ATP ya Kereiti ya 3 Kotara 4 (hodima didumannotshi tsohle)
- Etsa bonnete hore baithuti ba hao ba tseba medumo ena
- Ho tlatsela, ka kopo ruta baithuti ba hao dihlongwapele
- Hape ruta baithuti ba hao dihlongwanthao **ng**

MEDUMO SESOTHO			HLAHLIBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG		
a			
m	m-a-m-a = mama	a-m-a = ama	
o	o-n-a = ona	o-m-a = oma	
n	n-o-n-a = nona	n-a-n-a = nana	n-a-m-a = nama
l	l-o-m-a = loma	l-o-n-a = lona	m-o-l-a = mola
e	e-m-a = ema	e-m-e = eme	e-n-a = ena
i	i-n-a = ina	i-l-e = ile	i-m-a = ima
w	w-e-n-a = wena	w-o-n-a = wona	w-a-n-e = wane
b	b-a-l-a = bala	b-a-n-a = bana	b-o-n-a = bona
y	y-e-n-a = yena	y-o-n-a = yona	y-a-n-e = yane
mm	mm-e = mme	mm-i-l-a = mmila	mm-o-n-e = mmone
nn	nn-e = nne	b-a-nn-a = banna	nn-a-n-a = nnana
ll	ll-a = lla	ll-e-l-a = llela	ll-i-l-e = llile
u	u-l-u = ulu	b-u-l-a = bul	m-o-b-u = mobu
k	k-a-m-a = kama	k-o-b-o = kobo	k-e-n-a = kena
d	d-u-l-a = dula	d-i-l-a = dila	d-u-k-a = duka
t	t-a-u = tau	t-o-l-a = tola	l-e-t-a-m-o = letamo
s	s-e-s-a = sesa	s-o-m-o = somo	s-i-l-a = sila
r	r-e-a = rea	r-u-a = rua	l-e-r-a-t-o = lerato
h	h-u-l-a = hula	h-e-m-a = hema	h-o-k-o = hoko
f	f-o-f-a = fofa	f-o-l-a = fola	f-e-l-a = fela

MEDUMO SESOTHO				HLAHLIBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG			
p	p-a-n-a = pana	p-a-k-a = paka	p-e-p-a = pepa	
j	j-a-l-a = jala	j-e-l-e = jele	j-e-k-e = jeke	
q	q-a-l-a = qala	q-e-l-a = qela	q-o-q-a = qoqa	
mp	mp-a = mpa	mp-o-n-e = mpone	mp-e-h-a = mpeha	
nt	nt-a = nta	nt-a-t-e = ntate	nt-o-m-a = ntoma	
ng	ng-a-t-a = ngata	ng-o-l-a = ngola	m-o-ng-o-l-o = mongolo	
ny	ny-a-l-a = nyala	ny-e-k-a = nyeka	ny-o-k-o = nyoko	
kg	kg-o-m-o = kgomo	kg-e-n-a = kgena	kg-o-l-o = kgolo	
ph	ph-u-l-a = phula	ph-o-k-a = phoka	ph-e-m-a = phema	
tl	tl-a-l-a = tlala	tl-o-l-a = tlola	tl-a-m-a = tlama	
nk	nk-o = nko	nk-a = nka	m-o-nk-o = monko	
sh	sh-e-b-a = sheba	sh-a-p-a = shapa	sh-o-b-a = shoba	
hl	hl-a-p-a = hlapa	hl-o-l-a = hlola	hl-e-k-a = hleka	
ts	ts-o-k-a = tsoka	ts-e-k-a = tseka	l-e-ts-a-ts-i = letsatsi	
th	th-a-b-o = thabo	th-u-l-a = thula	th-i-p-a = thipa	
tj	tj-o-t-o = tjoto	tj-o-d-i-e-ts-a = tjodietsa	tj-a-l-e = tjale	
tw	tw-e-b-a = tweba	n-tw-a = ntw-a	n-tw-e-n-g = ntweng	
jw	jw-a-l-a = jwala	jw-a-l-e = jwale	jw-a-n-g = jwang	
lw	lw-a-n-a = lwana	lw-a-n-e-l-a = lwanela	l-e-lw-a-l-a = lelwala	
rw	rw-a-l-a = rwala	rw-e-s-a = rwesa	m-o-rw-e-ts-a-n-a = morwetsana	
sw	sw-a-sw-a = swaswa	sw-a-b-i-l-e = swabile	m-a-sw-a-b-i = maswabi	
hw	hw-a-m-a = hwama	l-e-hw-a-t-a-t-a = lehwatata	hw-e-t-l-a = hwetla	
kw	kw-a-l-a = kwala	kw-e-n-a = kwena	kw-a-kw-a-r-i-r-i = kwakwariri	
nw	nw-a = nwa	nw-e-l-e = nw-e-l-e	m-o-nw-a-n-a = monwana	
qw	qw-e-l-a = qwela	qw-a-qw-a = qwaqwa	qw-a-h-a - qwaha	
qh	qh-o-m-a = qhoma	qh-o-ts-a = qhotsa	m-a-qh-u-ts-u = maqhutsu	
aa	t-w-aa = twaa	m-aa-n-o = maano		
ee	f-ee-l-a = feela	l-ee = lee	s-e-l-ee-l-e = seleele	
oo	hl-oo-h-o = hlooho			
uu	th-uu-b-e = thuube	ph-uu! = phuu!	t-uu = tuu	
tsh	tsh-e-l-a = tshela	tsh-o-l-a = tshola	tsh-e-l-e-l-a = tshelala	
mph	mph-o-q-a = mphoqa	mph-a = mpha	mph-e-h-e-l-a = mphehela	

MEDUMO SESOTHO				HLAHLIBA
MODUMO	MANTSWE A QAPODISEHANG			
nkg	nkg-o = nkgo	nkg-o-n-o = nkgono	nkg-i-n-a = nkgina	
ntj	ntj-a = ntja	ntj-e-ll-a = ntjella	ntj-a-m-e-l-a = ntjamela	
nng	nng-w-e = nngwe	b-o-n-ngw-e = bonngwe	s-o-nng-w-e = sonngwe	
ngw	ngw-a-n-a = ngwana	ngw-a-n-a-n-a = ngwanana	ngw-e-ts-i = ngwetsi	
nts	nts-u = ntsu	nts-e-b-a = ntseba	nts-i-p-a = ntsipa	
nth	nth-o = ntho	nth-u-l-a = nthula	nth-o-l-a = nthola	
ntl	ntl-o = ntlo	ntl-o-l-a = ntlola	ntl-e-l-a = ntlela	
tjh	tjh-a-b-a = tjhaba	tjh-e-l-e = tjhele	l-e-tjh-o-b-a = letjhoba	
tlh	tlh-a-p-a = tlhapa	tlh-a-p-i = tlhapi	tlh-o-l-o = tlholo	
tlw	n-tlw-a-n-a = ntlwana	u-tlw-a = utlwa	u-tlw-i-s-i-s-a = utlwisisa	
thw	thw-a-s-a = thwasa	d-i-thw-e-l-e = dithwele	m-o-thw-e-b-e = mothwebe	
shw	shw-e-l-e = shwele	s-e-shw-e-shw-e = seshweshwe	shw-e-shw-e = shweshwe	
qhw	qhw-a-e-l-a = qhwaela	qhw-e-ts-e = qhwetse	qhw-e-l-a = qhwela	
nqhw	nqhw-a-e-l-a = nqhwaela	nqhw-e-l-a = nqhwela	nqhw-e-ts-e = nqhwetse	
ntlh	ntlh-a = ntlha	m-a-ntlh-a = mantlha	ntlh-a-b-a = ntlhaba	
ntjh	ntjh-a = ntjha	ntjh-a-f-a-ts-a = ntjhafatsa	ntjh-e-i-l-e = ntjheile	
ntsw	ntsw-a-k-i = ntswaki	ntsw-a-k-e-l-a = ntswakela	ntsw-e-l-a = ntswela	
tlhw	tlhw-a-r-i-ts-a = tlhwaritsa	tlhw-a-r-e = tlhware	d-i-tlhw-a-r-e = ditlhware	
kgw	kgw-a-o = kgwao	kgw-a-r-i-ts-a = kgwaritsa	kgw-a-th-a = kgwatha	
hlw	hlw-a-y-a = hlwaya	l-e-hlw-a = lehlwa	hlw-a-hlw-a = hlwahlwa	
nthw	nthw-e-s-a = nthwesa	nthw-e-n-a = nthwena	nthw-a-n-a-n-y-a-n-a = nthwananyana	
tshw	tshw-a-r-a = tshwara	tshw-e-l-a = tshwela	tshw-a-y-a = tshwaya	
ntshw	ntshw-a-n-tsh-a = ntshwantsha	ntshw-e-l-a = ntshwela	ntshw-a-n-e-l-a = ntshwanela	
nkgw	nkgwa-kg-w-a-th-o-ll-a = nkgwakgwatholla	nkgw-e-s-a = nkgwesa	nkgw-a-th-a = nkgwatha	
ntsh	ntsh-a = ntsha	ntsh-i-ts-e = ntshitse	ntsh-i-y-a = ntshiya	
tjhw	tjhwa-tl-a = tjhwatla	tjhw-a-tl-e-h-a = tjhwatleha	tjhw-a-tl-e-h-i-l-e = tjhwatlehile	
mptjh	mptjh-e = mptjhe	mptjh-a-n-e = mptjhane		
ntlhw	ntlhw-e-l-a = ntlhwela	ntlhw-e-s-a = ntlhwesa	ntlhw-e-k-i-s-e-ts-a = ntlhwekisetsa	
ntjhw	ntjhw-a-t-l-e-l-a = ntjhwatlela	ntjhw-a-t-l-i-s-a = ntjhwatlisa	ntjhw-a-t-l-e-ts-e = ntjhwatletse	

Moralo wa mosebetsi wa Moralo le Tereka

Moralo le tereka ya kharikhulamo tse latelang di sebedisa ditlwaelo le mesebetsi e hlahositsweng nakong e fetileng.

ATP

- Ho na le maqephe a senang letho a Meralo le Ditereka, tseo o ka di sebedisang ho latela kwahelo ya hao ya kharikhulamo kotara.
- O ka kgetha ho etsa poeletso bekeng ya 9 & 10.
- Ha o rata, iketsetse ditlwaelo le mesebetsi ya hao, etsa bonnete feela hore di ikamahanya le CAPS le Moralo wa Thuto wa Selemo (ATP).
- Ebe, o etsa Moralo le Tereka ya hao ho latela kwahelo ya kharikhulamo ya hao ya Kotara ya 4.

Hopola, lenaneo le hlophisitsweng la Puo ya Lapeng ya Kereiti 1- 3 la NECT le a fumaneha ho tswa webosaeteng: www.nect.org.za

Mookotaba 1:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 2:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 3:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 4:

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Mookotaba 5: Poeletso

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
KA MOLOMO	TLOTLONTSWE:		TLOTLONTSWE:	
	PINA/RAEME:		PINA/RAEME:	
	MESEBETSI E MENG:		MESEBETSI E MENG:	
MEDUMO	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MESEBETSI:		MESEBETSI:	
MONGOLO	MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:		MODUMO/MEDUMO, MANTSWE LE DIPOLELO:	

Mosebetsi	Beke 1	Hlahloba	Beke 2	Hlahloba
HO BALA KA KOPANELO	SERATSWANA:		SERATSWANA:	
	DIPOTSO TSA KUTLWISISO:		DIPOTSO TSA KUTLWISISO:	
	MOSEBETSI KAMORA PADISO:		MOSEBETSI KAMORA PADISO:	
HO NGOLA	SEHLOOHO LE MOSEBETSI:		SEHLOOHO LE MOSEBETSI:	
HO BALA KA TATAISO YA SEHLOPHA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Lenaneo la tekanyetso

Tekanyetso ya ho ithuta

- **Lenane la thlopiiso** le latelang le kenyeletsa **dintlha tse bohlokwa tsa bokgoni ba ho bala le ho ngola** bakeng sa baithuti ba hao hore ba tsebe ho eba le tsebo mohatong ona.
- Bona ke boiphihlelo ba mantlha ba tsebo ya motheo ya ho bala le ho ngola eo baithuti bohle ba lokelang ho ba le yona qetellong ya Kereiti ya 3.
- Ha hona mokgwa o bobebe wa ho latela 'Tekanyetso ya ho ithuta', kapa 'Tekanyetso e thusang morutwana le titjhere ho fihlela sepheo sa thuto'.
- Ho o thusa ho etsa sena ka tsela ya maleba, o ka nna wa batla ho leka tse latelang:
 - a Etsa **buka ya direkoto tsa tekanyetso**, mme o e boloke ho wena ka nako tsohle.
 - b Buka ena e lokela ho ba le letshwao la LEKUNUTU.
 - c Bukeng ena, **eba le karolo ya moithuti ka mong**.
 - d Nakong yohle ya letsatsi, **ela hloko tshebetso ya baithuti**, mme o ngole dintlha tsa seo o se bonang mabapi le bokgoni bona.
- Ka ho qoholleha ela hloko **baithuti bao ba sa bontsheng kgatelopele**, mme o **sebetse le bona** ho tobana le diphephetso tsa bona.

Lenane la tlhopiso: Mohato o tlase Puo ya Lapeng

Bokgoni ba ho laola mosebetsi wa hae le boithati (Mosebetsi ya sehlooho)	✓
Latela ditakanyetso le ditebello ka phaposiburutelong	
Laola maikutlo a hae	
Sebetsa ka boikemelo	
Sebetsa mmoho le ba bang dithlophisong tsa sehlopha	
Tadimana le ho phethela mesebetsi nakong e lekantsweng	
Hopola le kgokahanya thuto e fetileng le thuto e ntjha	
Theha le ho boloka dikamano tse ntle	
Pheella le diphephetsong – ha a inehela	
HO MAMELA LE HO BUA	✓
Sebedisa tlotlontswe e ntseng e eketseha ha a bua	
Latela ditaelo	
Botsa dipotso	
Araba dipotso ka nepo, a sebedisa ka ho eketseha dipolelo tse ntse di thatafala le ho feta	
Sebedisa tsebo ya ho qoqa le ho buisana ka nepo	
TLHOKOMELO YA MEDUMO LE MEDUMO	✓
Arola mantswa ho ya ka medumo ya ona (ka kutlo)	
Kopanya medumo mmoho ka ho bitsa mantswa (Ka kutlo)	
Ellelwa le ho bala mantswa ohle a rutilweng (o ithuta kgokahanyo ya tlhaku le modumo)	
Bopa le ho qhaqholla mantswa a ngotsweng a sebedisa medumo e rutilweng	

HO BALA	✓
Leka kamehla ho arola (qapodisa) mantswe a matjha a sebedisa tsebo ya modumo wa tlhaku.	
Bala ditema tsa leqephe la mosebetsi ka nepo le ka bokgeleke bo eketsehileng.	
KUTLWISISO	✓
<i>Mohatong o tlase, bokgoni bona bo lokela ho ahwa nakong ya ho bala ka kopanelo – ha titjhere a balla seratswana se thata hodimo.</i>	
Bontsha kgahleho le ho batla ho tseba dipaleng tse balwang ka kopanelo.	
Araba dipotso tsa motheo tsa poeletso ka nepo.	
Fana ka mohopolo o nang le kelello, o tiileng ho dipotso tse 'batlang lebaka'.	
Akaretsa diketsahalo tsa sehlooho tsa pale e balletsweng hodimo.	
Bua ka ho hlaka sepheo kapa molaetsa wa pale e badilweng.	
Hopola le ho hokanya dipale tsa nako e fetileng le tse ntjha.	
MONGOLO	✓
Tshwara pensele le disebediswa tsa ho ngola ka nepo – a sebedisa menwana e meraro ho tshwara	
Bopa ditlhaku tse rutilweng ka nepo le ka ho hlaka	
Ngola ka lebelo le hlokahalang – a qeta mosebetsi ka nako e lekantsweng	
HO NGOLA	✓
Sebedisa mongolo ho bua mohopolo wa hae (ha a kopitse)	
Ngola ka boikemelo (sebedisa maano a ho ngola ho phethela mosebetsi wa mongolo)	
Sebedisa tsebo ya nyallano ya modumo wa tlhaku ho ngola mantswe (mopeleto o qapilweng)	
Bala mongolo wa hae, a balla metswalle.	

Tekanyetso ya ho ithuta

- O ka kgetha ho iketsetsa **tekanyetso ya mosebetsi ya semmuso ya hao** (FAT) ho ya ka tataiso tse **Karolong ya Poeletso 4 ya CAPS**.
- Kapa, **mohlala wa tekanyetso ya mosebetsi ya semmuso ya Kotara 4 e kenyeleditswe ka tlase**. O ka sebedisa tekanyetso ena ya mosebetsi ya semmuso e le jwalo, kapa o ka e amahanya le maemo hore o e sebedise ka phaposiburutelong ya hao.
- 'Karete ya dintlha' e kenyeleditswe moo o ka tlatsang sephetho sa tekanyetso ya baithuti ya karolo enngwe le enngwe.

Ho sebedisa diruburiki

- Diruburiki tse latelang di na le ditlhaloso tsa maemo a mane.
- Di bontsha hape le tataiso ya tekanyetso ya boemo bo bong le bo bong.
- Ho tlatsaetsa, letshwao le abilwe bakeng sa tlhaloso ka nngwe ho ya ka mokgwa wa yona. Hona ho bontshitswe masakaneng a pela tlhaloso.
- O ka sebedisa dibopeho ho hlahloba baithuti ba hao ka tsela tse fapaneng, ho ya kgetho e hlwaiteng ke profense kapa setereke sa hao. Mohlala:
 - a O ka kgetha ho sebetsa ka boemo kapa tekanyetso bakeng sa mosebetsi wa tekanyetso.
 - b Kapa, o ka kgetha ho sebetsa ka letshwao bakeng sa moithuti ka mong.

Mohlala:

- a** Titjhere wa Peter o behile letshwao la sekere bakeng sa katleho ya hae ho ya mokgwa wa teng.
- b** O bona hore boholo ba matshwao a sekere a wela BOEMONG BA 2 / TEKANYETSONG YA 3-4. Empa, o na le ntlha e le nngwe BOEMONG BA 1 / TEKANYETSONG YA 1-2. Mme jwale, o mo fa **Tekanyetso ya 3.**
- c** Ebe, o sebedsa dintlha tsa hae ho ya ka matshwao a mokgwa ka mong. O atleha ho fumana matshwao a 5 ho tswa ho a 14. Ha a arola ka 2, o atleha ho fumana 2.5, eo a e akaretsang hore ebe **Tekanyetso ya 3.**

RUBIRIKI	BOEMO 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO 2 TEKANYETSO 3-4	BOEMO 4 TEKANYETSO 7	BOEMO 4 TEKANYETSO 7
MOKGWA 1	Moithuti o pheta dikarolwana tsa pale tse nyane ka tatelano e fosahetseng. (1)	Moithuti o pheta karolo tse itseng tsa pale ka tatelano e nepahetseng, empa o kenyeletsa dintlha tse ngata kapa tse nyane haholo. (2) ✘	Moithuti o pheta boholo ba pale ka tatelano e nepahetseng, empa a ka kenyeletsa dintlha tse ngata kapa tse nyane haholo. (3)	Moithuti o pheta pale ka tatelano e nepahetseng, ka dintlha tse lekaneng ho etsa moelelo e hlake. (4-5)
MOKGWA 2	Moithuti o kgefutsa ka pheta-pheto, ka ho qeya-qeya le ho pheta mantswa le dipolelo. (1)	Moithuti o kgefutsa ka nako e itseng, qeya-qeya le ho pheta mantswa kapa dipolelo. (2) ✘	Moithuti o pheta pale ka boqhetseke, kgefutsa moo le moo, qeya-qeya kapa ho pheta mantswa le dipolelo. (3)	Moithuti o pheta pale ka boqhetseke le ka boitshepo, kante le ho qeya-qeya kapa ho pheta mantswa kapa dipolelo. (4-5)
MOKGWA 3	Ha hona phaphang ya sehalo kapa bophahamo ba lentswe, kapa moithuti ha a utlwahale hantle. (1) ✘	Moithuti o fapanya sehalo kapa bophahamo ba lentswe, feela ha se ka nepo ka nako tsohle. (2)	Moithuti o fapanya sehalo kapa bophahamo ba lentswe ha a bala, ka sepheto se itseng. (3)	Moithuti o fapanya sehalo kapa bophahamo ba lentswe ha a bala, ka sepheto se babatsehang. (4)

Phetolo

- Fetola matshwao ho tswa ho a 14 ho a isa tekanyetso ya 1-7 ka ho a arola ka 2.

Re tshepa o fumane tataiso ena ya tekanyetso e le molemo

- Ho bohlokwa ho hopola hore mesebetsi ena ya tekanyetso le mekgwa ya manollo ke ditshisinyo feela.*
- Ka kopo sheba ho profense kapa setereke sa hao bakeng sa ditshwanelo tsa tekanyetso.*

Tekanyetso ya thuto: Karete ya dintlha								
Mabitso a baiithuti	Ho mamela le ho bua		Medumo	Ho bala le kutlwisiso		Mongolo	Ho ngola	Ka kakaretso
Nomoro ya mosebetsi ya tekanyetso	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	4.6	4.7	
1	Pheta pale a sebedisa puo e hlalolang, boitsisinyo bo fapafapaneng, bontsha maikutlo ka sefahleho	Rera le ho etsa phatlatsa ya molomo ka pale a sebedisa se sebediswa sa pono	Sebedisa tsebo ya medumo ho pelata mantse ka nepo le phethela pitso. Etlwa le ho sebedisa mahalosangwe le malatodi.	O balla buka e boemong ba hae hodimo. O sebedisa mantse a bonwang, medumo, tsebo ya hae ho hlaloba moelelo ho kegetholla. Itkola ha a bala	Sekaseka mohopolo wa sehlooho, baphetwa ba sehlooho le moreo seratswaneng; Sekaseka melemo e seratswaneng.	Kopisa le ho ngola ka mongolo o kopantsweng kapa o harlweng a ela hloko popo ya ditlhaku le sebaka pakeng tsa ditlhaku.	Sebedisa mawa a pele a tseba ho ngola ho etsa moralo. Ngola ka boiphihlelo ba hae. Sebedisa popo e nepahetseng ya dipolelo, matswao a puo le makopanyi.	
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								

Kereiti 3 Kotara 4: Mohlala wa Tekanyetso ya semmuso

4.1: HO MAMELA LE HO BUA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Pheta pale a sebedisa puo e hlalosang, boitsisinyo bo fapafapaneng, bontsha maikutlo ka sefahleho
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Sena se ka etswa nako enngwe le enngwe ho tloha bekeng ya 3 ho isa beke ya 5 • Etsa sena ka Laboraro kappa Labohlano ka nako ya Mosebetsi wa Molomo • Kapa ka Labohlano ka nako ya ho Bala ka Kopanelo: Mosebetsi kamora padiso
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Hlophisa baithuti hantle ho phethela mosebetsi wa ho pheta pale ka boiqapelo – baithuti ba lokela ho sebetsa ba bobedi ho iketsetsa pale ya bona ka mookotaba • Ebe, o biletsa dihlopha tseba tsa bobedi tafoleng ya hao ho phethela tekanyetso • Bolella baithuti ho fana sebaka ho o phetela pale ya bona. Ba lokela ho etsa bonnete ba hore: <ul style="list-style-type: none"> • Ba pheta pale ka tlhahlamano e nepahetseng • E kenyeletsa qalo, bohare le qetelo • Ha ba phete karolo tsa pale • Sebedisa puo e hlalosang • Sebedisa boitsisinyo bo fapafapaneng, bontsha maikutlo ka sefahleho • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
BONNETE BA PALE	Pale e kopisitswe ho tswa paleng e badilweng ka kopanelo, kapa ho tswa paleng ya buka ya mosebetsi ya DBE.	Pale ha e ya kopiswa, empa e tshwana le pale tse ding. Kapa, pale ke ya nnete empa ha e etse tlhalohanyo.	Pale ke ya nnete, ha e na moelelo.	Pale ke ya nnete e a utwahala ebile e na le moelelo.
SEBOPEHO SA PALE	Pale ha ena qalo, bohare le qetelo. Karolo tsa pale ha di ya fella, mme le tlhatlhamano ya diketsahalo e kopa-kopane.	Pale ena le qalo, bohare le qetelo. Feela, tlhahlamano ya diketsahalo tsa pale e kopa-kopane.	Pale e na le qalo, bohare le qetelo. Boholo ba tlhahlamano ya diketsahalo tsa pale bo nepahetse.	Pale ena le qalo, bohare le qetelo e hlakileng. Tlhahlamano ya diketsahalo tsa pale di nepahetse.
PUO E HLALOSANG	Moithuti o sokola ho sebedisa puo e hlalosang kante ho tshehetso. (1)	Moithuti o sebedisa puo e itseng e hlalosang, empa kgetho ya puo e tsejwa esale pele. (2)	Moithuti o sebedisa puo e hlalosang e itseng e kgahlisang kapa ya nnete ka ditlamorao tse ntle. (3)	Moithuti o sebedisa puo e itseng e kgahlisang le ya nnete ka ditlamorao tse babatsehang. (4)
BOITSHISINYO LE HO BONSTHA MAIKUTLO KA SEFAHLEHO	Moithuti o sokola ho sebedisa ho bontsha ka maikutlo a sefahleho kante ho tshehetso. (.5)	Moithuti o sebedisa boitshisinyo kapa ho bontsha maikutlo ka sefahleho. (1)	Moithuti o sebedisa boitshisinyo kapa ho bontsha maikutlo ka sefahleho ka nako e tshwanetseng ka ditlamorao tse babatsehang. (2)	Moithuti o sebedisa boitshisinyo kapa ho bontsha maikutlo ka sefahleho ka nako e tshwanetseng ka ditlamorao tse babatsehang. (2)

4.2: HO BUA LE HO MAMELA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> Rala le ho etsa phatlalatso a sebedisa thuso ya dintho tse bonwang
HO KENYWA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> Etsa mosebetsi ona e le ona o qalang hosing jwaloka 'ditaba tsa bona' Bitsa baithuti ba 1-2 ka letsatsi ho etsa diphatlatso tsa bona Hopotsa baithuti letsatsi pele ho diphatlatso tsa bona
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> Hlalosetsa baithuti mosebetsi ka tsela e latelang: <ul style="list-style-type: none"> a Ba lokela ho aba pale ya bona kapa boiphihlelo ba bona b Ba lokela ho tla le thuso ya ntho e bonahalang ho bontsha pale kapa boiphihlelo c Balokela ho aba pale kapa boiphihlelo ba bona ka tlhahlamano e nepahetseng d Pale tsa bona di lokela ho ba le qalo, bohare, le qetello e Ha ba lokela ho pheta f Ba lokela ho sebedisa puo e hlalolang ho etsa pale tsa bona kapa boiphihlelo ba bona bo kgahle g Ba lokela ho bontsha ntho ya bona e thusang e bonwang ho hlalosa hore ke eng Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e ka tlase.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2 MATSHWAO 1-5	BOEMO BA 2 TEKANYETSO 3-4 MATSHWAO 6 - 10	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6 MATSHWAO 11-15	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7 MATSHWAO 15-20
SEBOPEHO SA PALE	Pale ha ena qalo, bohare le qetelo. Karolo tsa pale ha di ya fella, mme le tatelano ya diketsahalo e kopa-kopane.	Pale ena le qalo, bohare le qetelo. Feela, tatelano ya diketsahalo tsa pale e kopa-kopane.	Pale e na le qalo, bohare le qetelo. Boholo ba tatelano ya diketsahalo tsa pale bo nepahetse.	Pale ena le qalo, bohare le qetelo e hlakileng. Tatelano ya diketsahalo tsa pale di nepahetse.
BALA KA BOKGELEKE BO EKETSEHANG, LE LEBELO LE MAIKUTLO	Moithuti o kgefutsa khafetsa, qeya qeya mme a phete mantswa kapa diratswana. Moithuti o sokola ho sebedisa puo e hlalolang kante ho tshetso. (1)	Moithuti o kgefutsa ka nako e itseng, qeya qeya le ho pheta mantswa kapa diratswana. Moithuti o sebedisa puo e itseng e hlalolang, empa kgetho ya puo e tsejwa esale pele. (2)	Moithuti o bua ka boqhetseke, o kgefutsa kapa ho kgefutsa hang kapa habedi. Moithuti o sebedisa puo e hlalolang e itseng e kgahlisang kapa ya nnete ka ditlamorao tse ntle. (3)	Moithuti o bua ka boqhetseke le ka boitshepo, kante le ho qeqeya. Moithuti o sebedisa puo e itseng e kgahlisang le ya nnete ka ditlamorao tse babatsehang. (4)
SE SEBEDISWA SA PONO	Moithuti ha a ya tla le se sebediswa sa pono, kapa 'se sebediswa sa pono' ha se tsamaelane le pale. (1)	Moithuti o tlile le se sebediswa sa pono, empa ha se amane le pale hantle. (2)	Moithuti o tlile le se sebediswa se amanang le pale ho se sebedisa. (3)	Moithuti o tlile le se sebediswa se amanang ebile se kgahlisang ho se sebedisa. (4-5)

4.3: MEDUMO / HO BALA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Sebedisa tsebo ya medumo ho peleta mantswe ka nepo le ho phethela piletso. • Elellwa le ho sebedisa medumo e latelang ntl, nth, nts, ntsh, ntlh, ntlw • Elellwa le ho sebedisa mahlalosi le mahanyetsi
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa sena beke ya 6 kapa 7, ka Mantaha ka nako ya thuto ya Mongolo
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Bolella baithuti ho phetla leqephe le hlwekileng mme ba ngole sehloho : Ho peleta le piletso • Ebe, o bontsha baithuti hore ba mene leqephe ka lehare jwang dibukeng tsa bona, mme ba nomore ho tloha ho 1-10 ka thoko, le 11-20 mahareng a leqephe. • Hlalosetsa baithuti hore o tlile ho bitsa nomoro ebe o bitsa lentswe. Ba lokela ho ngola lentswe le nepahetseng pela nomoro. <ul style="list-style-type: none"> • Ha baithuti ba sa tsebe ho ngola lentswe, ba tshwanetse ba take mola o monyane pela nomoro. • Kwetlisa baithuti ho kgutsa ka nako ya diteko, mme ba seke ba sheba mosebetsi wa mang kapa mang. • Bokelletsa mantswe a 16 a medumo ao o tla bitsa – etsa bonnete ba hore mantswe ao ke a rutilweng. • Ebe, o bolella baithuti hore o tlile ho bitsa mantswe a 2, mme o batla ba a ngole fatshe MAHLALOSI a mantswe ana, eleng: mantswe a boelang ntho a hlalolang ntho e le nngwe. Bitsa maetsi a bonolo kapa mahlalosi, jwaloka: matha, rata (thabela, rata), motle (shebahala, boheha rateha) kapa kgopo mean (kgohlahetse). • Ebe, o bolella baithuti hore o tlile ho bitsa mantswe a 2, mme o batla ba a ngole fatshe MAHANYETSI a mantswe ana, e leng: mantswe a hanyetsang moelelo. Bitsa mahlalosi a mabedi kapa mabitso a sa bonahaleng, jwaloka: thabile (hloname, kwatile), cold bata (futhumetse, tjhesa), jwalojwalo. • Ebe, o kgobokanya dipolelo tse 2 tsa piletso, tsa mantswe a 5 ka leng. Kenyeletsa mabitso a nnete polelong e le nngwe. • Ebe, o bitsa dipolelo tse pedi tsa piletso, o sebedisa medumo le mantswe ao baithuti ba rutilweng. • Pheletsong ya teko, kgobokanya dibuka tsa baithuti tsa teko mme o tshwaye teko. • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e ka tlase

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
HO PELETA	Moithuti o entse diphoso tse fetang tse 5.	Moithuti o entse diphoso tse 4-5. (2)	Moithuti o entse phoso e 1 kapa 0. (4-5)	Moithuti o entse phoso e 1 kapa 0. (4-5)
MAHLALOSI LE MAHANYETSI	Moithuti o nepile mohlala o 1 example.(1)	Moithuti o nepile mehlala e 2.(2)	Moithuti o nepile mehlala e 3.(3)	Moithuti o nepile mehlala e 4.(4)
PILETSO	Moithuti o entse diphoso tse fetang 5 tsa ho peleta kapa tsa matshwao a puo.	Moithuti o entse diphoso tse 4-5 tsa ho peleta kapa tsa matshwao a puo.	Moithuti o entse diphoso tse 2-3 kapa tsa matshwao a puo.	Moithuti ha a etsa phoso e fetang 1 ya ho peleta kapa ya matshwao a puo.

4.4: HO BALA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • O balla buka e boemong ba hae hodimo. • O sebedisa mantswe, medumo, tsebo ya ho hlahloba moelelo le ho kgetholla mantswe. • Itekola ha a bala.
HO KENYWA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Sena se ka etswa nako enngwe le enngwe ho tloha bekeng ya 6 ho isa bekeng ya 8 • Etsa sena ka nako ya ho bala ka tataiso ya sehlopha
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Ka nako ya 'ho bala ka tataiso ya sehlopha' bitsa setho ka seng sa sehlopha ho tla mme se o balle ka boikemelolo. • Kopa moithuti ho o balla hodimo seratswana se boemong ba hae. Etsa bonnete hore seratswana se kenyeletsa mantswe a kgethollehang • Botsa moithuti ke eng se bileng bonolo ho bona, le moo ba sokotseng teng. Ba botse hore ba ikutlwa jwang ka ho bala ha bona. • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
BOKGELEKE	Moithuti o bala ka ho qeya-qeya, a kgutse ha fihla mantsweng ao a sa a tsebeng kapa a fete mantse ao a sa a tsebeng, mme a phete mantse kapa diratswana.	Moithuti o a bala a kgefutse nakwana kapa a qeye-qeye. Moithuti o na le 'matheba a makukuno' ao a leng thata ho feta ho ona.	Moithuti o bala a kgefutsa ha nakwana morethethong wa hae wa ho bala. Moithuti thatafallwa ke mantse a itseng mme / kapa dibopeho tsa dipolelo.	Moithuti o bala ka bokgabane a kgefutsa. Moithuti o kgona ho itokisa ha a bala mantse a thata mme / kapa dibopeho tsa dipolelo.
TSEBO YA HO KGETHOLLA	Moithuti o hloka tshetso e ngata ka medumo ho tswa ho tihjhere ho bala lentse leo a sa le tsebeng. Moithuti o sokola ho arola mantse ka dinoko ka medumo ya lona. Moithuti o tseba mantse a mmalwa a hlahang kgafetsa.	Moithuti o leka ho sebedisa medumo ho bala mantse ao a sa a tsebeng empa o hloka tshetso ho tswa ho tihjhere. Moithuti o kgona ho arola mantse ka dinoko kapa medumo ya ona ka tshetso ho tswa ho tihjhere. Moithuti o tseba mantse a mang a hlahang kgafetsa.	Moithuti o sebedisa medumo le lethathamo ho qapodisa mantse ao a sa a tsebeng, empa o hloka thuso moo le moo ho kopanya medumo ho bopa lentse. Moithuti o tseba mantse a mangata a hlahang kgafetsa.	Moithuti o sebedisa medumo le lethathamo ho qapodisa mantse ao a sa tsebeng, mme o kgona ho kopanya medumo ho bopa lentse. Moithuti o tseba mantse ohle a hlahangkgafetsa.
HO LEKOLA TSEBO YA HO KGETHOLLA	Moithuti o ena le ho elellwa ho honyane ka tsebo ya hae ya ho bala le tswelopele ya hae. Moithuti ha a so lekole tsebo ya hae ya ho kgetholla. (1)	Moithuti o ena le ho elellwa ho itseng ka tsebo ya hae ya ho bala le tswelopele ya hae. Moithuti o qala ho itekola tsebo ya hae ya ho kgetholla, mme a ka aba ntlha e lenngwe kapa tse pedi ka tswelopele kapa diphepetso. (2)	Moithuti o elellwa tsebo ya hae ya ho kgetholla hantle le tswelopele. Moithuti o itekola tsebo ya hae ya ho kgetholla, ebile a ka aba ntlha tse amanang ka tswelopele kapa diphepetso. (3)	Moithuti o elellwa tsebo ya hae ya ho bala ka ho babatseha le tswelopele ya hae. Moithuti o kgona ho itekola tsebo ya hae ya ho kgetholla le tsebo ya kutlwiso ya hae hantle, mme a ka aba dintlha tse amanang le tswelopele kapa diphepetso. (4)

4.5: KUTLWISISO	
SEPHEO	<p>Mamela a be a tadimane le seratswana mme abe a:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sekaseka mohopolo wa sehlooho, baphetwa ba sehlooho le morero paleng • Sekaseka melemo e seratswaneng
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Sena se ka etswa ho nakong e nngwe le e nngwe tloha bekeng ya 6 ho fihlela ho ya 8 • Etsa sena ka bo Lahlano ka nako ya mosebetsi wa molomo: puisano ya ho bala ka kopanelo ka bo Labohlano: Mosebetsi kamora padiso
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Sebedisa pale ya nako ya ho bala ka kopanelo ya beke e fetileng. • Efa phaposi mosebetsi wa ho phethela mosebetsi. • Ebe, o biletsa moithuti ka mong tafoleng ya hao ho phetha tekanyetso. • Kopa baithuti ho araba mofuta wa dipotso tse 1-2 tse latelang ka seratswana: <ul style="list-style-type: none"> Mohopolo wa sehlooho le baphetwa <ol style="list-style-type: none"> 1 Pale ena e mabapi le eng? 2 Mohopolo wa pale wa sehlooho ke eng? 3 Ke mang mophetwa/baphetwa ba sehlooho? 4 Hlalosa mophetwa. Morero <ol style="list-style-type: none"> 1 Ho etsahetse eng qalong ya pale? 2 Ho etsahetse eng qetellong ya pale? 3 O ratile pale? Hobaneng kapa hobaneng o sa e rata? 4 O nahana pale e feletse hantle? Hobaneng kapa hobaneng e sa fela hantle? Melemo <ol style="list-style-type: none"> 1 Hobaneng o nahana pale ena e ngotswe – re lokela ho ithuta eng ho yona? 2 O ithutile eng paleng ena? 3 O nahana ____ o entse hantle ha a...? Hobaneng kapa hobaneng ho se jwalo? 4 Ekabe o entse eng? Hobaneng? • Hlahloba moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
MOHOPOLO WA SEHLOOHO LE BAPHETWA	Moithuti o sokola ho hlwaya ka nepo mohopolo kapa ho hlalosa baphetwa ba sehlooho. (1)	Moithuti o hopola morero wa pale, empa o tswakanya tatelano ya diketsahalo. Moithuti o aba mohopolo ka morero empa ha fane ka mabaka a lekaneng a mohopolo wa hae. (2)	Moithuti o hopola ka nepo dintlha kaofela ho tswa paleng, ka tataiso e itseng. (3)	Moithuti o hlwaya dintlha tsohle ho tswa paleng ka ho potlaka, ka boqhetseke le ka nepo. (4-5)
MORERO	Moithuti ha a kgone ho hopola morero kante ho tataiso e lekaneng. Moithuti ha a kgone ho supa morero. (1)	Moithuti o hopola morero wa pale, empa o tswakanya tatelano ya diketsahalo. Moithuti o aba mohopolo ka morero empa ha fane ka mabaka a lekaneng a mohopolo wa hae. (2)	Moithuti o hopola morero wa pale, ka tatelano ya diketsahalo e nepahetseng. Moithuti o aba mohopolo ka morero empa ha fane ka mabaka a lekaneng mohopolong wa hae.(3)	Moithuti o hopola morero wa pale, ka tatelano ya diketsahalo e nepahetseng. Moithuti o aba mohopolo wa hae ka morero mme o fan aka mabaka a lekaneng mohopolong wa hae. (4-5)
MELEMO	Moithuti o sokola ho thola melemo paleng le ka tshehetso e itseng. (1)	Moithuti o thola melemo e paleng, empa o hloka tshehetso. (2)	Moithuti o thola melemo e paleng kante ho tshehetso, empa ha a fane ka mabala a lekaneng a karabo ya hae. (3)	Moithuti o thola melemo e paleng kante ho tshehetso, mme o fana ka mabaka a lekaneng a karabo ya hae. (4).

4.6:HO NGOLA	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Boloka ho tshwana le ho lekana ha: boholo ba ditlhaku tse nyane le ditlhaku tse kgolo lentsweng. • Kopisa le ho ngola kamongolo o kopaneng kapa o harilweng a hlokometse popeho le sebaka se nepahetseng sa ditlhaku.
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa sena o sebedisa thuto ya mongolo bakeng sa beke beke 5-6, kapa beke 7-8.
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa thuto ya mongolo jwaloka tlwaelo. • Ha baithuti ba ntse ba kopisa ho tswa tlapangollong, tsama-tsamaya o ba shebe. • Kgobokanya dibuka tsa baithuti pheletsong ya potoloho ya mongolo. • Hlahloba mongolo ha moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
MONGOLO:	Moithuti o sokola ho ngola ka mongolo o kopaneng kapa moharo. Mongolo ha o lekane boholo, popo ya ditlhaku ha e ya nepahala, le sebaka ha se ya lekana. (1-2)	Moithuti o sokola ka nako tse ding ho ngola ka mongolo o kopaneng kapa moharo. Mongolo o batla o sa lekane ka boholo, popo ya ditlhaku ha e ya nepahala, le sebaka ha se ya lekana. (3-4)	Moithuti o ngola ka mongolo o kopaneng kapa moharo. Mongolo o a tshwana ka boholo, popo ya ditlhaku boholo e nepahetse, mme le sebaka se ya lekana. (5-6)	Moithuti o ngola ka mongolo o kopaneng kapa moharo. Boholo ba mongolo bo a lekana ka boholo, popo ya ditlhaku e nepahetse, mme le sebaka se lekane. (7)

4.7: MONGOLO	
SEPHEO	<ul style="list-style-type: none"> • Sebedisa maano a pele-o-ngola ho rala mongolo. • Ngola ka boiphihlelo ba hae. • Sebedisa popo ya polelo, matshwao a puo le makopanyi.
HO KENYA TSHEBETSONG	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa sena o sebedisa thuto ya mongolo bakeng sa beke 3-4, beke 5-6, kapa beke 7-8.
MOSEBETSI	<ul style="list-style-type: none"> • Etsa thuto ya mongolo jwaloka tlwaelo. • Kgobokanya dibuka tsa baithuti pheletsong ya potoloho ya mongolo. • Hlahloba mongolo le ho ngola ha moithuti ka mong o sebedisa rubiriki e latelang.

RUBIRIKI	BOEMO BA 1 TEKANYETSO 1-2	BOEMO BA 2 TEKANYESO 3-4	BOEMO BA 3 TEKANYETSO 5-6	BOEMO BA 4 TEKANYETSO 7
HO RALA	Ho na le bopaki bo bonyane kapa letho ba leano la ho rala le sebedisitsweng. (1)	Ho na le bopaki bo itseng ba tshebediso ya leano la ho rala, empa moralo ha o a phethahala. (2)	Ho na le bopaki bo hlakileng ba tshebediso ya leano la ho rala, mme moralo o phethahetse. (3)	Ho na le bopaki bo hlakileng ba tshebediso ya leano la ho rala, mme moralo o phethahetse ebile o na le dintlha. (4)
HO IKAMAHANYA LE SEHLOOHO	Moithuti o sokola ho ngola ka boiphihlelo ba hae. Mohoplo o boima hore a o utlwisise, kapa ha se wa nnete – o kopisa mohlala wa titjhere. (1)	Moithuti a ka ngola ka boiphihlelo ba hae. Mohopolo o a utlwisiseha mme ke wa nnete, le ha o tshwana le mohlala. (2)	Moithuti o ngola ka boiphihlelo ba hae ka ho hlaka. Mohopolo ke wa nnete ebile ke wa botho. (3)	Moithuti o ngola ka boiphihlelo ba hae ka ho hlaka. Mohopolo ke wa nnete, ke wa botho ebile ke boiqapelo, mme o utlwahala o kgethehile ebile e le wa nnete. (4)
SEBOPEHO SA POLELO LE TSHEBEDISO YA MAKOPANYI	Moithuti o sokola ho bopa sebopeho sa polelo tse bonolo, mme ha hona tshebediso ya dipolelo mararane. (1)	Moithuti o bopa dipolelo tse bonolo ka nepo, empa ha hona tshebediso ya dipolelo mararane. (2)	Moithuti o bopa dipolelo tse bonolo ka nepo mme o bopa bonyane polelo e le nngwe ya polelo mararane. (3)	Moithuti o bopa dipolelo tse bonolo ka nepomme o bopa polelo bonyane tse pedi tsa mararane. (4)
HO NGOLA: MATSHWAO A PUO	Moithuti o sebedisa ditlhaku mmoho le kgutlo ka nepo, empa o sokola ka matshwao a mang a puo. (1)	Moithuti o sebedisa ditlhaku mmoho le kgutlo ka nepo, empa o sokola ka matshwao a mang a puo. (1)	Moithuti o sebedisa matshwao ohle a puo a rutilweng ka tshwanelo, empa o etsa diphoso moo le moo. (1.5)	Moithuti o sebedisa matshwao ohle a puo ka nepo mme o etsa diphoso ka sewelo. (2)

